

COÖPERATIEVE DEELPLATFORMS, EEN OPKOMEND ALTERNATIEF IN BRUSSEL

Ze winnen terrein. Zowat overall worden coöperatieve deelplatforms uit de grond gestampt. Het is niet zozeer hun doel om zoveel mogelijk winst te maken, maar eerder om diensten te verlenen aan de gemeenschap. In navolging van de internationale beweging Platform Cooperativism wilde het project Platform Coop Brussels dan ook de ontwikkeling van die alternatieven voor de kapitalistische platformeconomie ondersteunen.

Op 29 november 2018 ontvingen Smart, Febecoop en Saw-B de initiatiefnemers van vijf coöperatieve samenwerkingsprojecten voor een rondetafelgesprek in de lokalen van Smart, onder de deskundige leiding van Aude Garelly.

Tijdens de gesprekken kwamen we meer te weten over de realiteit van coöperatieve deelplatforms in uiteenlopende vakgebieden, zoals de levering van goederen (Renaud Sarazin van Urbike), de verhuur van deelauto's

(Pierre Oldenhove van Wibee), cohousing (Marina Aubert van FitMyNest), de verhuur van voorwerpen (Frédéric Chomé van Usitoo) en de uitwisseling van diensten tussen particulieren (Nathalie Devries van Pwiic).

Alle deelnemers van het rondetafelgesprek op het podium, van links naar rechts: Aude Garelly (moderator), Renaud Sarazin (Urbike), Marina Aubert (FitMyNest), Nathalie Devries (Pwiic), Pierre Oldenhove (Wibee) en Frédéric Chomé (Usitoo)

Pwiic is een digitale coöperatie die in maart 2017 werd opgericht. Met het platform kunnen mensen tal van diensten of objecten vinden die door particulieren of professionals in hun buurt gedeeld, verhuurd of uitgewisseld worden.

(<https://pwiic.com/nl/>)

Usitoo is een Brusselse online voorwerpen catalogus (gereedschap, diverse materialen, vaatwerk ...) die sinds midden 2018 beschikbaar is. Het platform wil een oplossing bieden voor het onderling gebruiken/delen van gebruiksvoorwerpen die niet vaak

aangewend worden (minder dan 10 keer per jaar).

(<https://www.fr.usitoo.be/nl/>)

Wibee biedt zijn leden de mogelijkheid om op lange en/of korte termijn een deelwagen te huren. De coöperatie investeert in milieuvriendelijke voertuigen die perfect uitgerust zijn om te delen.

(<https://www.wishare.be/>)

FitMyNest is een coöperatie die intergeneratiele, duurzame cohousingprojecten wil bevorderen. Sinds 2012 heeft FMN zijn concept van modulaire cohousing ontwikkeld, met als

resultaat een intergeneratiele, sociaal-economisch gemengd project.

(fitmynest.com)

Urbike: de coöperatie Urbike wil de mobiliteit en levenskwaliteit in stadscentra verbeteren door containers te leveren per fiets en zo de sector te innoveren en competitief te maken. Dankzij het zinvolle coöperatieve model kan de onderneming een hoogstaande dienstverlening koppelen aan kwaliteitsvolle lokale jobs.

(<https://urbike.be/>)

Bron: websites van de platforms

Hoewel de impact van dergelijke projecten vandaag nog beperkt blijft omdat het grote publiek nog niet massaal gebruikmaakt van

deelplatforms, getuigt hun aanpak wel van een torenhoge ambitie. Sterker nog, ze volgen een fundamentele trend die een socialer en

duurzamer alternatief beoogt voor de 'lowcost' platforms, die in verschillende landen als paddenstoelen uit de grond schieten.

De misstanden van de kapitalistische platformeconomie

Er gaat geen week voorbij of er wordt een nieuw deelplatform gelanceerd, ook al kwamen de beperkingen in het economisch model van de grootste platforms zoals Uber en Deliveroo snel aan het licht. Dergelijke platforms zetten de arbeidsmarkt op hun kop en ontregelen de sectoren waarin ze zich ontwikkelen. Hoewel ze diensten aanbieden die aantrekkelijk lijken voor gebruikers, stellen we vast dat de algemene balans negatief is, zowel op economisch en maatschappelijk vlak als wat het milieu betreft.

Deze platforms houden vol enkel als tussenschakel te fungeren, waardoor ze hun maatschappelijke verantwoordelijkheid uit de weg gaan. Ze proberen te ontsnappen aan de wettelijke of ethische normen op het vlak van sociale wetgeving en arbeidsomstandigheden waaraan andere actoren op de markt wel onderhevig zijn. Daardoor hebben de personen die via die platforms werken vaak slechts recht op een minimale sociale bescherming en een symbolisch salaris. Het statuut van die werkers en de verantwoordelijkheid van die

platforms staan momenteel ter discussie. Overal ter wereld moeten rechters beslissen of er al dan niet een band van ondergeschiktheid bestaat tussen werkers en platforms. Een van de recentste voorbeelden is het arrest van het Franse Hof van Cassatie op 28 november 2018, dat zich, voor het eerst, heeft uitgesproken vóór de herkwalificatie van een contract tussen een zelfstandige koerier en het deelplatform Take Eat Easy (dat in juli 2016 failliet verklaard werd). Daarnaast lanceerde voormalig minister

van Werk, Kris Peeters, begin 2018 een onderzoek naar het statuut van de werknemers van Deliveroo, het platform dat restaurantmaaltijden aan huis bezorgt, en of die laatste het arbeidsrecht respecteert.

Economisch gezien doen de platforms zich voor als *matchmaker* tussen vraag en aanbod van deel- en uitwisselingsdiensten en vergaren ze zo inkomsten die niet in verhouding staan tot hun rol als tussenschakel. De meerwaarde is bestemd voor vaak speculatieve investeerders, zonder dat ze terugvloeit naar de gebruikers die ze effectief creëren. Door bovendien van wettelijke

gebreken of onduidelijkheden te profiteren, introduceren de platforms ook een vorm van oneerlijke concurrentie in sectoren waar andere actoren (zoals taxichauffeurs of hoteluitbaters) zich wel aan een strenge wetgeving moeten houden.

Op het vlak van milieu lijkt de realiteit vaak helemaal anders, hoewel de deeleconomie aanleiding geeft tot veelbelovende vooruitzichten door nieuwe manieren van gezamenlijke consumptie aan te moedigen (vooral door goederen te gebruiken in plaats van ze te bezitten). Onderzoekers die over de impact van het milieu op de

deeleconomie nadachten, waarschuwen immers voor het volgende: "De observatie van de werking van uitwisselings- en bemiddelingsplatformen nodigt uit tot voorzichtigheid, aangezien tal van contra-intuïtieve mechanismen tot een omgekeerd resultaat kunnen leiden."¹ Milieuefficiëntie is immers niet altijd een prioriteit voor platformeigenaars, die vooral zo veel mogelijk winst willen maken. De deeleconomie kan dus ook bijdragen tot overconsumptie of een overmatig gebruik van auto's ten nadele van het openbaar vervoer.

De beweging Platform Cooperativism: van New York tot Brussel

In 2014 ontstond een speciale term voor het coöperatieve alternatief in de deeleconomie ('Platform Cooperativism'), toen Trebor Scholz, docent aan de New School of New York, een artikel publiceerde met de titel *Platform Cooperativism vs. the Sharing Economy*. Lieza Desein geeft een woordje uitleg: "De beweging *Platform Cooperativism* wil activisten, academici, politici,

ondernemingen en sociale bewegingen bijeenbrengen die dagelijks ijveren voor de creatie van een beter geregelde digitale wereld. De beweging wil een stem geven aan alle actoren die een alternatief voorstellen zodat ze samen een nieuw, krachtig economisch en sociaal model kunnen aanreiken."²

De beweging vindt ook ingang in Brussel, waar stilaan een

generatie deelplatforms het licht ziet, zoals al in de inleiding van dit artikel werd vermeld. Ze ontwikkelen zich in verschillende sectoren zoals duurzame mobiliteit, het delen van voorwerpen, de toegang tot alledaagse diensten of gezonde voeding en lokale producten. De platforms steunen op het coöperatieve model door verschillende partijen (gebruikers, werkers, dienstverleners ...) uit te

1 A. Acquier, V. Carbone en D. Demailly, [L'économie collaborative est-elle source de progrès environnemental ?](#) La Tribune, 30 juni 2016.

2 Zie Lieza Desein, [La technologie au service de la solidarité](#), onlinepublicatie Smart, 2017

nodigen om bij te dragen tot de financiering en het beheer van de onderneming waarvan ze mede-eigenaar worden.

Omdat zulke platforms doorgaans lokaal actief zijn, stellen ze alles in het werk om te antwoorden op de reële behoeften van lokale gemeenschappen en nemen ze afstand van de zoektocht naar universaliteit en marktdominantie die eigen is aan kapitalistische platforms. Door op die manier te ondernemen, kunnen ze bovendien ten volle aandacht besteden aan de behoeften en ambities van hun coöperanten en meer doen dan enkel contacten te leggen. Voor

de coöperatie levert dat een grotere toegevoegde waarde op die eerlijker wordt verdeeld tussen de verschillende stakeholders van het platform.

De positieve impact van die alternatieve platforms bevestigt zich op drie niveaus:

Op economisch vlak, door een toegevoegde waarde voor de gebruikers op te leveren. Het antwoord moet immers voldoen aan de behoeften van de gebruikers, waarbij slechts het strikt noodzakelijke van de waarde wordt afgehouden om de ontwikkeling en bestending van de onderneming te financieren.

Op sociaal vlak, door een correcte sociale bescherming en verloning te bieden aan de personen die voor die platforms blijven werken, door de geest en de letter van de wet te respecteren en – in navolging van hun solidariteitsideaal – door hun fiscale verantwoordelijkheid te dragen.

Op milieuvlak, door een positieve impact na te streven, in het bijzonder door verplaatsingen met een grote ecologische voetafdruk te beperken of door minder natuurlijke hulpbronnen te ontginnen.

Platform Coop Brussels: vier opdrachten voor een startende beweging

In dat opzicht, en in navolging van het internationale consortium Platform Coop, hebben Smart, Saw-B en Febecoop eind 2017 samen het project Platform Coop Brussels op poten gezet. Ze willen Brussel immers op sleeptouw nemen in een beweging die zich op verschillende plaatsen wil ontplooiën, volgens de logica van coöperatieve deelplatforms. Het project kan rekenen op de financiële steun van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en wil in Brussel een gunstig

ecosysteem creëren voor de opkomst en ontwikkeling van concrete projecten van coöperatieve deelplatforms.

'Platform Cooperativism' is nog steeds een bijzonder experimenteel fenomeen³. Volgens Lieza Desein en Chairi Faini "vraagt een verandering van het economisch model tijd en geduld. De weg is nog lang om zo een structurele verandering in de praktijk om te zetten. Als we willen slagen, moeten we de beweging blijven vormgeven door het

discours en onze opkomende netwerken te versterken. Bovendien moeten we geduld hebben en aanvaarden dat het toch wel complex is wat we proberen te doen."⁴

De partners van Platform Coop Brussels hebben zichzelf in eerste instantie opgelegd om **informatie te verspreiden** over 'Platform Cooperativism'. Hun doel: het ecosysteem, ondernemers en de Brusselse burgers **sensibiliseren** over het feit dat er alternatieven bestaan voor machtige platforms als

³ In Brussel bestaan er ongeveer vijftien initiatieven die al actief of in de maak zijn.

⁴ Zie L. Desein et Ch. Faini, A Disruptive Narrative Steering Digital Entrepreneurship Towards Solidarity, 2018.

Uber, Deliveroo of Airbnb. Die informatieronde moet gepaard gaan met de **ontwikkeling van tools** die eigen zijn aan de realiteit van de coöperatieve deelplatforms. Daarom wil Platform Coop Brussels de behoeften van initiatiefnemers van projecten bepalen, hen in contact brengen met begeleidingsstructuren en in dat geval met die structuren tools en samenwerkingsverbanden ontwikkelen.

Bovendien wil Platform Coop Brussels de sector **verenigen**, door bestaande initiatieven te steunen en een formeel netwerk van initiatiefnemers van projecten uit te bouwen, niet alleen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest maar in heel Europa. Er werd al een aanzet gegeven tot samenwerkingsverbanden in Parijs, Berlijn en Barcelona, waar ook steeds meer coöperatieve alternatieven de kop opsteken. Om Brusselse initiatiefnemers van projecten de kans te geven om de

dynamiek van het 'Platform Cooperativism' in die steden te ontdekken, gelijkaardige projecten te leren kennen en er inspiratie uit te halen of zelfs samenwerkingsverbanden of mutualisering in de hand te werken, organiseerde Platform Coop Brussels op 13 en 14 maart 2019 een eerste *résidence croisée* in Barcelona. In juni 2019 werd er in Berlijn een gelijkaardige residentie georganiseerd, en ten slotte volgde er in oktober 2019 een Europese slotconferentie in Brussel.

De coöperatieve aanpak: hoe verschillende partijen platforms leefbaar kunnen maken

Om hun doeleinden te kunnen bereiken, nodigen coöperatieve platforms hun gebruikers uit om zich zowel voor de financiering als voor het beheer van hun onderneming in te zetten, en er zo voor te zorgen dat ze aan hun economische, sociale en milieubehoefte en -ambities kunnen blijven voldoen.

Zoals eerder al benadrukt werd, zijn de voordelen van die aanpak legio: de gebruikers controleren de onderneming, het design en de functionaliteiten zijn aan hun behoeften aangepast, de kostprijs van de diensten en de arbeidsomstandigheden stemmen meer met hun verwachtingen overeen.

De coöperatieve aanpak manifesteert zich echter

ook in de basisbeginselen van het economisch model van die platforms, dat de leefbaarheid en het respect van het financiële vermogen van alle leden nastreeft. Terwijl deelplatforms dus de gelegenheid bieden om goederen te delen die aan anderen toebehoren en digitale tools gebruiken om de illusie van een louter horizontale relatie tussen gebruikers te onderhouden, nemen de coöperatieve deelplatforms een sterke rol als tussenschakel aan. Een deelplatform voor goederen zal bijvoorbeeld in eerste instantie de aankoop van goederen door gebruikers in de hand werken of zelf de goederen kopen waartoe de gebruikers toegang zoeken, vóór het ze zal delen.

Het gebruik van digitale tools kan een rol spelen in die mutualisering en de efficiëntie van de coöperatieve vennootschap verhogen, maar ze worden in geen geval gebruikt door de onderneming om zich uit de relatie tussen derden terug te trekken.

Die rol van tussenschakel brengt een groot voordeel met zich mee: er bestaat een groter verband tussen de diensten die het platform levert en de prijs die als vergoeding wordt gevraagd, wat dan weer bijdraagt tot een sterke verbinding tussen de onderneming en haar gebruikers, die in een 'correcte' economische relatie zitten. Het resultaat: een lange vertrouwensrelatie die de duurzaamheid van de onderneming ten goede komt.

Die logica van mutualisering en mede-eigendom van de onderneming, van de goederen en tools die ze gebruikt, kan ook van toepassing zijn op de verwerking van persoonsgegevens. In plaats van ze te gebruiken zonder transparantie om bijkomende inkomsten te genereren, beschouwen coöperatieve deelplatforms persoonsgegevens als gemeengoed, waarvan het gebruik eventueel kan bijdragen tot de leefbaarheid van de onderneming, maar dan op een correcte manier

en in overeenstemming met de verwachtingen van de coöperanten.

Ten slotte stellen we vast dat de economisch meest leefbare initiatieven een brede visie hebben van het begrip 'gebruikers'. Is het immers niet opportuun om, naast de directe begunstigden van het platform, alle stakeholders te betrekken die een geschikt antwoord op hun behoeften kunnen vinden? Is het niet de fundamentele bedoeling van economische samenwerking dat één ondernemingsproject alle partijen bijeenbrengt

die al dan niet rechtstreeks interesse hebben voor een bepaalde economische activiteit? Zou het niet zinvoller en economisch rendabeler zijn om leveranciers, klanten, werkers en zelfs lokale verenigingen bij platforms te betrekken?

Stéphanie VRIELYNCK (Smart) en Stéphane BOULANGER (Febecoop)

Voor Platform Coop Brussels december 2018

Vertaling: Sara MUSCH november 2019

Bronnen

ACQUIER, V. CARBONE en D. DEMAÏLLY, [L'économie collaborative est-elle source de progrès environnemental ?](#), *La Tribune*, 30 juni 2016.

Guillaume COMPAIN, [Plateformes : le choc des civilisations ?](#), Smart, onlinepublicatie, 2017

Guillaume COMPAIN, [La coopérative multi-parties](#)

[prenantes: une innovation sociale](#), Smart, onlinepublicatie, 2017

Lieza DESSEIN, [La technologie au service de la solidarité](#), onlinepublicatie Smart, 2017

Lieza DESSEIN en Chiara FAINI, [Zebras are Real and Move in Herds](#), onlinepublicatie Platform Coop, 14 september 2018.

Trebor SCHOLZ en Nathan SCHNEIDER, Ours to Hack and to Own. *The Rise of Platform Cooperativism, a New Vision for the Future of Work and a Fairer Internet*, New York, OR Books, 2016

Website van het project Platform Coop Brussels: <https://platformcoop.brussels/>